

УДК 327-044.247(477:100):[7.071.2:316.4.063.3](045)

**ВЛАДНО-ПОЛІТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ АНТИКРИЗОВОГО
УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ
ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ДЕРЖАВИ**

**POWER AND POLITICAL ORGANIZATION OF ANTI-CRISIS
MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF FORMATION OF THE
FOREIGN POLICY IDENTITY OF THE STATE**

**ВЛАСТНО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ
АНТИКРИЗИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ
СТАНОВЛЕНИЯ ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ
ГОСУДАРСТВА**

Цырфа Ю. А.

Кандидат політичних наук, асистент кафедри міжнародного регіоназнавства Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. E-mail: Julia.Tsyrf@gmail.com

Tsyrf I. A.

Ph.D. in Political Science, Assistant Professor of the Chair of International Regional Studies of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv. E-mail: Julia.Tsyrf@gmail.com

Цырфа Ю. А.

Кандидат политических наук, ассистент кафедры международного регионоведения Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. E-mail: Julia.Tsyrf@gmail.com

Анотація. *На основі виокремлення основних ознак управління державою та її взаємодії з соціумом в умовах комплексної мультирівневої системної кризи визначено сутність владно-політичної організації антикризового управління в контексті становлення зовнішньополітичної ідентичності України. Виявлено, що сьогодні ключову роль для зовнішньополітичної ідентифікації актора відіграють стійкі взаємозв'язки між державою і соціумом.*

Доведено, що притаманні соціуму історичні ознаки та визначені суспільно-духовні цінності є визначальними в процесі вибудовування зовнішньополітичної ідентичності держави. Вони формують ключові ідентитети, котрі держава екстраполює назовні. Даний процес забезпечує порівняну стабільність зовнішньополітичної ідентичності актора в процесі реалізації його зовнішньої політики та під час взаємодії з іншими суб'єктами світового політичного простору.

Визначено, що антикризове управління на рівні держави наразі здійснюється в контексті загальної системної цілісності, функціонування котрої обумовлюється природно-географічними, соціально-економічними, політичними та духовно-моральними системами, у взаємодії з якими воно реалізується. У цьому сенсі важливою є не тільки інституалізація владно-політичної організації антикризового управління, а й формування просторових образів, котрі сприяють становленню зовнішньополітичної ідентичності держави на міжнародній арені.

Ключові слова: *Україна, зовнішньополітична ідентичність, антикризове управління, соціум, ідентитети, просторовий образ.*

Abstract. *On the basis of distinguishing the main features of public administration and interaction between the state and society in the period of a complex multi-level systemic crisis, the essence of the power and political organization of anti-crisis management in the*

context of formation of the foreign policy identity of Ukraine is determined. Stable interrelations between the state and society are revealed to play the key role in the process of the foreign policy identification of an actor nowadays.

The historical features and relevant social and spiritual values of the society are proved to be decisive determinants while building the foreign policy identity of the state. They form key identity markers that the state extrapolates into the external space. This process provides a comparable stability of the foreign policy identity of an actor when implementing its foreign policy and during its interactions with other subjects of the world politics.

The anti-crisis management on the state level is determined to be currently carried out within the general system integrity, which functioning is conditioned by the natural and geographic, social and economic, political and spiritual and moral systems. Interaction with these systems provides implementation of the anti-crisis management inside the state. In this sense, the most important role is played not only by the institutionalization of the power and political organization of anti-crisis management, but also by the formation of spatial images that contribute to the formation of the foreign policy identity of the state on the international arena.

Key words: *Ukraine, foreign policy identity, anti-crisis management, socium, identity markers, spatial image.*

Аннотация. *На основе выделения основных признаков управления государством и его взаимодействия с социумом в условиях комплексного мультиуровневого системного кризиса определена сущность властно-политической организации антикризисного управления в контексте становления внешнеполитической идентичности Украины. Выявлено, что сегодня ключевую роль для внешнеполитической идентификации актора играют устойчивые взаимосвязи между государством и социумом.*

Доказано, что присущие социуму исторические признаки и определенные общественно-духовные ценности являются определяющими в процессе выстраивания внешнеполитической идентичности государства. Они формируют ключевые идентитеты, которые государство экстраполирует вне своих пределов. Данный процесс обеспечивает сравнительную стабильность внешнеполитической идентичности актора в процессе реализации его внешней политики и при взаимодействии с другими субъектами мирового политического пространства.

Определено, что антикризисное управление на уровне государства в настоящее время осуществляется в контексте общей системной целостности, функционирование которой очерчено природно-географическими, социально-экономическими, политическими и духовно-нравственными системами, во взаимодействии с которыми оно реализуется. В этом смысле важна не только институционализация властно-политической организации антикризисного управления, но и формирование пространственных образов, которые способствуют становлению внешнеполитической идентичности государства на международной арене.

Ключевые слова: *Украина, внешнеполитическая идентичность, антикризисное управление, социум, идентитеты, пространственный образ.*

Постановка проблеми. Проводячи аналіз загальнодержавної кризи, що охопила Україну в 2013 році й, зрештою, переросла в Революцію гідності українського народу, можна виокремити її кілька сутнісних вимірів: конституційно-правовий, пов'язаний з обмеженням застосування й зміною Основного Закону держави; партійний, викликаний розколом у рамках правлячих політичних сил та провідних громадських структур; урядовий, пов'язаний з обмеженням державно-адміністративного впливу; зовнішньополітичний, сформований в результаті наростання зовнішніх загроз, падіння міжнародного авторитету країни й подальшої анексії Росією Кримського півострова та початку воєнних дій на Донбасі.

Зважаючи на пролонговане розгортання даних кризових явищ, можна констатувати, що на сучасному етапі державного розвитку України вони здійснюють паралельний вплив на різні сфери життєдіяльності суспільства, набуваючи ознак комплексної мультирівневої системної кризи, котра охоплює не тільки внутрішньополітичну площину розвитку держави, а й суттєво впливає на процес її зовнішньополітичної ідентифікації. Остання, будучи холистською за своєю природою, наразі ретранслює всі соціальні зміни та зрушення, притаманні українському суспільству й, відтак, відображає транзитивність його модерного розвитку. Отже, вагомим для Української держави наразі виступає яскраво виражений соціальний елемент наявної кризи, дія якого спровокована необхідністю взаємодії суспільства й держави (*de facto* органів державної влади) як ключових елементів формування її зовнішньополітичної ідентичності.

Мета статті. Відповідно, основною метою даної статті є визначення владно-політичних засад антикризового управління державою та його ролі в процесі становлення зовнішньополітичної ідентичності України як суспільно-політичного феномену й ключової форми репрезентації актора на світовій політичній арені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та прикладні дослідження проблематики здійснення антикризового управління на державному рівні в контексті мінімізації наявних політичних впливів наразі доволі опосередковано висвітлені як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі. Питання реалізації державного управління в умовах кризи з урахуванням наявної політичної кон'юнктури та взаємодій на зовнішньополітичній арені висвітлюються в рамках управлінської, політологічної, правової, економічної та соціологічної парадигм. Зокрема, автор звертався до робіт таких українських науковців як О. Мельниченко [12], В. Осковський [15], Г. Слізкова [16]. Досліджуючи соціально-політичні особливості впровадження антикризового управління та його реалізацію в сучасних умовах формування зовнішньополітичної ідентичності, автор узяв до уваги праці зарубіжних авторів, серед яких М. Гулієв та Л. Сагова [5], Ф. Каслс [19], В. Любашиц [9], Л. Мамут [11], Б. Портер [23], Л. Сморгунів [17], Ф. Фукуяма [18] тощо.

У згаданих дослідженнях розкриваються окремі аспекти владно-політичної організації антикризового управління в контексті становлення зовнішньополітичної ідентичності держави в умовах політичних флуктуацій. Проте, враховуючи комплексність кризи, що охопила Українську державу, та різноманітність ієрархічних взаємодій соціуму й держави в процесі здійснення зовнішньополітичної ідентифікації останньої, залишаються актуальними і потребують подальшого дослідження питання мінімізації політичних та громадських впливів на управлінські механізми й забезпечення стабільного розвитку соціально-політичного середовища вибудовування зовнішньополітичної ідентичності держави в кризових умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після здобуття незалежності 1991 року та надалі стверджуючи ідентитети власного зовнішньополітичного курсу на міжнародній арені, Українська держава вже потерпала від економічної кризи, зумовленої розривом господарських зв'язків і гіперінфляцією (1993-1994 роки); фінансової кризи боргової природи (1998-1999 роки); національної внутрішньополітичної кризи (2004-2005 роки); глобальної фінансової кризи, яка виявила внутрішні економічні проблеми, що стали наслідком глибокої рецесії у національній економіці (2008-2009 роки) [12, с. 17]. Однак, здолавши негативні ефекти попередніх криз, населення країни «так і не стало єдиною багатонаціональною сім'єю» [15, с. 4], цілісним соціальним конструктором, здатним налагоджувати двосторонньо спрямовані зв'язки з державою задля вироблення політики єдиної ідентичності як у внутрішньополітичному вимірі, так і на зовнішньополітичній арені. Цей фактор став первинною причиною розладнаності поглядів на вихід із кризи й асинхронності дій керівництва держави вже на перших етапах розгортання нової, комплексної за своєю

природою політико-економічної кризи, що охопила Україну в період Революції гідності 2013-2014 років та набула нових ознак військово-соціального конфлікту після анексії Російською Федерацією Кримського півострова та окупації окремих районів Донецької та Луганської областей 2014 року.

Розбалансованість діяльності ключових органів державного управління та загострення політичних конфліктів у результаті неналежної нормативно-правової регламентації їхніх дій [3] стали каталізатором розгортання загальносуспільної кризи, що виявила потенційні недоліки формування зовнішньополітичної ідентичності України. У внутрішньополітичному сенсі відповідні кризові явища виникали на тлі неузгодженості дій органів влади, що знаходяться на різних рівнях владної ієрархії [16, с. 138]. Відсутність чіткого усвідомлення необхідності взаємодії по осі «держава – соціум» задля формування зовнішньополітичної ідентичності України, з іншого боку, призводила до утворення широкого спектру громадських та політичних сил, котрі часто перешкоджали реалізації кон'юнктурного курсу органів влади на вихід із кризи та стабілізацію процесу зовнішньополітичної ідентифікації України на міжнародній арені.

Беручи до уваги суттєву залежність національного зовнішньополітичного курсу від визначених дій ключових акторів регіональної та глобальної систем міжнародних відносин, автор вважає, що не менш важливим (а часто й вирішальним) рушієм кризових процесів наразі постають саме зовнішні чинники, пов'язані з імплементацією зовнішньополітичного курсу держави та реалізацією її національних інтересів. Зовнішньополітична ідентифікація України уповільнюється на тлі внутрішньополітичної невизначеності й несприятливих політичних флуктуацій, котрі наразі здатні впливати не виключно на формування політичної культури суспільства, а й чинити вплив на діяльність представників органів державної влади, який часто перевищує унормовані показники, що застосовуються в світі в рамках окремих демократичних державних структур.

Як наслідок, маємо констатувати наявність перманентного політичного впливу – зовнішнього та внутрішнього – на процес становлення зовнішньополітичної ідентичності України, вибудовування якої сьогодні відбувається в умовах комплексної мультирівневої системної кризи. Причому, в ключі ієрархічних взаємозв'язків між ключовими владними структурами автор вважає за доцільне наголосити не тільки на локальних чи регіональних проявах таких впливів, а й на необхідності тлумачення їхніх наслідків на найвищому рівні, тобто в контексті ведення цілісної зовнішньої політики держави.

Даний підхід дозволяє аналізувати процеси антикризового управління, що розгортаються за умов формування зовнішньополітичної ідентичності держави, в контексті системної цілісності, тобто ефектів взаємопов'язаності та взаємообумовленості всіх державних, політичних та суспільних підсистем, які діють і функціонально стверджуються на основі і завдяки згаданій системній цілісності. Тому управлінська система, так само як і інші соціальні системи, має розглядатися як динамічна й відкрита організація, причому зрозуміти сутність управлінської діяльності, закономірності її функціонування та розвитку неможливо на основі розчленовування й аналізу її частин. Властивості і функціональність цих управлінських елементів та структурних одиниць можна зрозуміти, як справедливо відзначають М. Гулієв і Л. Сагова, «тільки за умови їхнього включення до ширшого контексту цілого. Сутність системного мислення полягає в контекстуальності – розміщенні об'єкта в ширшому когнітивному просторі (контексті) цілого» [5, с. 16].

У цьому ключі слід зауважити, що антикризове управління на рівні держави наразі здійснюється в контексті загальної системної цілісності, функціонування котрої обумовлюється природно-географічними, соціально-економічними, політичними та духовно-моральними системами, у взаємодії з якими воно реалізується. Отже, держава через наявні органи державної влади реалізовує цілий спектр суспільних функцій, що

стосуються нормативно-правової організації суспільних процесів і контролю за їх реалізацією. В контексті управлінського процесу державні органи і структури повинні розглядатися не стільки як виконавці сформульованих загальнозначущих цілей і завдань, а в більшій мірі як інститути прийняття управлінських рішень та нормативно-правового моделювання ситуацій, тобто пошуку ефективних моделей здійснення цих цілей і завдань у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі. Це, в свою чергу, тягне за собою необхідність моделювання відповідальності державного апарату, вибудовування системи інтеграції та репрезентації системи суспільно значущих інтересів і потреб особистості, соціуму й держави [17, с. 24] за конкретних, чітко заданих умов зовнішньополітичного розвитку та з урахуванням специфіки взаємодій на міжнародній арені.

Під впливом чинників зовнішньополітичного розвитку держави органи управління напряму взаємодіють із соціумом, беручи безпосередню участь у формуванні ключових ідентитетів, котрі визначають пріоритетну модель політичної культури всередині країни та обриси сприйняття останньої з боку зовнішніх, значимих для неї «Інших» – ключових суб'єктів екстраполяції її зовнішньополітичної ідентичності в світі. Зазначені умови не можуть уважатися одноразово заданими: тенденційність трансформацій внутрішніх та зовнішніх політичних впливів є прямою причиною циклічності розвитку держави й суспільства як її базового елемента. В даному контексті доречним можна вважати висновок М. Кондратьєва щодо вагомості «хвилеподібних» змін у циклічному розвитку людства. На думку вченого, періоди підвищувальних хвиль великих циклів, як правило, значно багатші на соціальні потрясіння і перевороти (революції, війни), аніж періоди понижувальних хвиль [7, с. 374]. Відповідно, саме в період криз державного розвитку зростає соціально-політична нестабільність, котра в більшості випадків усувається владними структурами шляхом посилення державного регулювання, реформування окремих сфер життєдіяльності суспільства, а інколи й застосування тоталітарних методів впливу.

У зовнішньополітичному вимірі держава як окремий суб'єкт міжнародних відносин зазнає суттєвого впливу глобалізації, котра охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства, та високої динаміки взаємодій між державними акторами, таким чином перебуваючи під постійним впливом «слабких» чи навіть «надслабких» сигналів настання криз [8, с. 27]. Відповідно, антикризове управління на державному рівні в подальшому має застосовуватися як попереджувальне (превентивне, проактивне) і кризове (стабілізаційне, реактивне) одночасно. Варто враховувати той факт, що, внаслідок зростання інтенсивності обміну всередині соціально-політичної й економічної систем, а також обміну між ними та зовнішнім середовищем, кризові явища в Україні наразі постійно накладаються одне на одне, а тому в сукупності діють безперервно. Це зумовлює зміну характеру антикризового управління, адже існування потенційних викликів на різних часових горизонтах і зародження різноманітних процесів і явищ нового зразка нині постійно перебувають під загрозою «виродження» й трансформації в поліструктурні кризові явища, що негативно впливатимуть на розвиток держави в майбутньому.

Досягнення соціально-політичного порядку, котрий можна вважати метою і результатом належним чином упровадженого антикризового управління, вимагає не тільки забезпечення інституційної стабільності, а й спадковості, що, в свою чергу, передбачає еволюцію принципів, інституційних форм, режимів громадської взаємодії на тлі змін самої суспільної системи і трансформації зовнішньополітичних чинників. При цьому стійкість, перш за все, державного устрою, забезпечується адекватністю стратегічних цілей, що «вбирають» закономірності суспільної генези, форми і способи самоорганізації, вироблені політичним і владним досвідом того чи іншого соціуму. Звичайно, це не означає, що антикризовий управлінський процес будується виключно на основі досягнення стратегічних цілей, адже він має як середньостроковий, так і

ситуативний виміри. Однак усвідомлення і формування «образу» політичної упорядкованості відносин у сенсі сталого і стабільного функціонування суспільної системи має принциповий, першорядний характер задля становлення статичної сприйняття держави з точки зору проявів та вираження її зовнішньополітичної ідентичності.

В умовах мінливого середовища новітніх змін чималої ваги набувають детермінанти духовно-морального розвитку соціуму. Відтак, аксіоматичними можна вважати положення щодо необхідності цілепокладання антикризового управління в контексті виявлення національно-культурних закономірностей інституційної трансформації, тобто тих традиційних культурних домінант розвитку населення, які послідовно відтворюються на кожному «історичному витку» становлення держави, *de facto* вибудовуючи базис для становлення її зовнішньополітичної ідентичності в глобальному вимірі [20, с. 82]. Причому, на відміну від західноєвропейського зразка еволюції країн, тенденційні умови розвитку Української держави підтверджують, що пізнання цих закономірностей і домінант не може бути обмежене лише раціоналістичною парадигмою, адже має базуватися на синтезі (переплетінні) раціонального й духовного (по суті, національно-культурного) світобачення та світосприйняття [22, с. 67], відображаючи на даному етапі державотворення конструктивістські максими соціально-політичних змін.

Отже, ідентичнісіні витоків владно-політичної організації держави, що розглядаються як певне смислове ядро, котре вибудовує, організовує і регулює рух різних соціально-політичних сил у відповідності до конкретного політико-правового світогляду, досвіду і стилю розуміння порядку й справедливості (в його національно-культурному вимірі), виступають основою для формування і розвитку системи владних інституцій, відповідальних за реалізацію антикризового управління в процесі зовнішньополітичної ідентифікації держави. Дані уявлення про ідентичнісіний образ владно-політичного порядку за своєю суттю є безособовими, надіндивідуальними і, в той же час, «прожитими» членами певного соціуму, що дозволяє їм визначати специфіку взаємодії між державою та її громадянами під час реалізації загальнодержавних інтересів – гармонійну єдність потреб особистості, суспільства й держави.

Таким чином, збільшення обсягів суспільних взаємодій шляхом їхнього структурування і регулювання на основі переплетіння «владно-політичних образів» та ідей із конкретними умовами й факторами; забезпечення їх інституційно-правової фіксації, перш за все, на рівні загальних політичних і юридичних принципів розвитку громадського порядку призводять до інтенсифікації процесу вибудовування ідентичності суспільства, котре формує почуття політичної єдності, впорядкованості та стабільності свого життєвого ареалу на рівні взаємодії з державою та в контексті її кооперації з іншими суб'єктами світового політичного простору [23, с. 152–153].

У цьому плані не зовсім вірно вважати, що пізнання загальних політико-правових закономірностей розвитку і функціонування владних інститутів, політичних і управлінських практик, тих чи інших домінант і тенденцій у взаємодії особистості, суспільства й держави не мають практичного втілення. Адже насправді вони є фундаментом, змістовною основою для прийняття управлінських рішень в умовах кризи. Вони формують основу для розбудови механізмів антикризового управління в умовах політичних трансформацій й мінімізації негативних наслідків останніх. Чітка регламентація суспільних відносин виступає потужним і ефективним засобом, що забезпечує рух соціальної системи до заданих результатів, досягнення, в кінцевому рахунку, адекватного політичного клімату й гармонійності громадського регулювання (тобто його співпадіння за основними параметрами і цілями з іншими соціально-нормативними регуляторами) [13, с. 219].

Очевидно, що методика прийняття управлінських рішень у рамках владно-політичної організації функціонування самого процесу антикризового управління виходить зі стратегічної програми дій, обумовленої наявним суспільно-політичним простором, утвореним на теренах держави, та системою координат, що функціонує на міжнародному рівні. В даному контексті імплементація заходів антикризового управління надає можливість органам державної влади функціонально реалізовувати цілеспрямований вплив на соціально-політичний ареал життєдіяльності суспільства, жорстко регламентований нормативними засадами функціонування правової держави, й одночасно виявляти ключові ідентитети держави в процесі налагодження відносин зі значимими для неї «Іншими».

Проблематика ймовірного виникнення політичного опору таким діям органів влади у багатьох державах знімається завдяки посиленню на нормативно закріплену конституційно-правову конструкцію суспільства. По суті, конституційне законодавство являє собою нормативний «каркас» усіх політико-правових, економічних та духовно-культурних процесів, що розгортаються всередині суспільства [11, с. 9]. Фундаментальний характер положень конституційного права формує збалансований образ громадського порядку, що обумовлює окреслення управлінського «дерева рішень», опосередкованого прийняттям середньострокових і тактичних програм дій щодо встановлення заданого режиму (політичного, економічного, соціального, духовно-культурного) на внутрішньому та зовнішньому просторах дій.

Однак уявна простота даного підходу ускладнюється, перш за все, в державах перехідного типу, тобто в тих політичних конвергенційних системах, які знаходяться на стадії своєї еволюції, якісної перебудови та адаптації до наявних умов історичного контексту. В принципі, такі особливості в рівній мірі характерні для держав усього пострадянського простору (включаючи Україну) – по суті, країн, котрі стали на шлях кардинальних владно-політичних і соціально-культурних змін. Як відзначають науковці, в переважній більшості випадків управлінський процес у цих країнах донедавна орієнтувався на «гру з формами й інститутами», що призводило до цілковитого ігнорування сутнісних, глибинних образів політичного, соціального та духовного порядку [10, с. 11–12]. Подібна інституційна проєктивність не концентрувалася на тому факті, що будь-які управлінські інститути, владні рішення чи організація взаємодії між різними рівнями управлінських структур і населенням є, перш за все, «своєрідним концентратом інтелектуальних і моральних поглядів суспільства» [14, с. 17] в даний період, результатом еволюції, складним переплетінням безлічі чинників, що визначають політичну традицію відповідної держави. Як наслідок, український трансформаційний період, котрий набув нових рис по завершенню Революції гідності 2013-2014 років, потребував оновлення існуючого управлінського процесу й організації антикризових заходів управління, котрі дозволили б оминати наявні політичні вектори під час взаємодії в системі «особистість – суспільство – держава» та уникнути їхніх систематичних екстраполяцій у процесі впровадження оновленого зовнішньополітичного курсу України.

На нашу думку, цілісний, системний розвиток владно-політичних взаємин має базуватися на положеннях, що містяться в Основному Законі держави. Відтак, можна констатувати, що Конституція України [2] не повністю відображає збалансовану систему національного інтересу, адже за досить прогресивною «завісою» основних прав і свобод людини та громадянина приховано повну відсутність правового становища і можливості державного захисту українського суспільства як соціальної цілісності, тобто соціального колективу, який в контексті вибудовування зовнішньополітичної ідентичності держави має стати базисом для її розвитку – по суті, основною складовою її «біо-могутності» [24, с. 47–48]. Хоча, в той же час, очевидно, що фіксація цілісності соціуму як даності в процесі його розвитку могла б сформувати режим стійкого і стабільного функціонування держави, адже відсутність соціально-політичних цінностей

(між іншим, закріплених практично в усіх конституційно-правових документах зарубіжних країн) та ігнорування закономірностей і пріоритетів розвитку соціальної системи спричиняють політичну і духовну стагнацію владних структур, загрожуючи руйнуванням управлінських здобутків на тлі збільшення рівня політичних впливів і тиску. Тобто, антикризове управління нині на пряму потребує формування соціально-політичних параметрів, детермінант і пріоритетів, сконструйованих у відповідності до вимог сьогодення, адже кожна державна система інституціоналізує власні доктринально-правові основи соціальної цілісності, форми і технології управління цією цілісністю, які при загальних відомих політичних особливостях реструктуризації ніколи не бувають стандартними й універсальними.

У зв'язку з цим можна вважати, що інституціоналізація просторової структури антикризового управління також має свої історико-культурні закономірності розвитку. Тобто розвиток вітчизняної державності та соціально-політичної інституціоналізації державного управління був утіленням певної історичної закономірності, що виявляла себе в процесі існування низки попередніх державних режимів і наразі має бути трансформована відповідно до новітніх умов владно-політичної реальності.

У рамках західноєвропейського цивілізаційного простору кардинальні зміни в системі й практиці антикризового управління завжди фіксуються на конституційно-правовому рівні, а реалізація цих змін інституційно та процесуально кодифікується на рівні нормативно-правових актів, що регламентують не тільки функціональні зміни в діяльності управлінських інституцій, а і їхню політико-правову діяльність [9, с. 127]. У свою чергу, специфіка здійснення антикризового управління в Україні в контексті відслідковування зовнішньополітичних наслідків його імплементації ґрунтується на тому, що основний масив змін функціональних компетенцій, процедур функціонування та режимів взаємодії закріплюється, перш за все, на рівні підзаконних нормативно-правових актів, у текстах спеціалізованих інструкцій, розпоряджень тощо, покликаних оптимізувати управлінський процес, але не знівелювати причинно-наслідкові зв'язки формування політико-управлінських взаємодій [4, с. 167]. Навіть найбільш кардинальні зміни державного устрою і, відповідно, системи управління наразі не знаходять свого відображення в конституційно-нормативному каркасі політико-правової організації держави.

У принципі, на тлі комплексної мультирівневої системної кризи в Україні впровадження антикризових заходів убачається необхідним у контексті збереження повноцінної системи поділу влади, оскільки видозміни інституційно зафіксованої системи управління на практиці в поступальному темпі можуть призвести до збільшення політичного тиску на окремі управлінські інституції та ототожнення політичної влади з практикою трансформованого управління державою.

Тому цілком резонно припустити, як справедливо зазначає А. Макаричев, що на сприйняття політичного процесу, інституціоналізацію системи державного управління, активність політичних і громадських діячів надзвичайно впливають сформовані «образи простору», а не раціональна концептуалізація [10, с. 15]. Так, наприклад, образ Європи в українському владно-політичному мисленні носить, перш за все, не географічний, а політичний характер, оскільки змістовно трактується не в якості окремої частини світу, а як вектор геополітичних позицій Української держави, допустимі межі реалізації її національних інтересів у контексті просування в бік Європейського Союзу. З цього випливає, що визначення зовнішньополітичної ідентичності України в контексті обрання ЄС у якості значимого для неї «Іншого» синонімічне відновленню української присутності в рамках простору Європи [1], розвиток якого історично проходив за участі нашої держави як його безпосередньої складової, що характеризувалася європейськими ідентитетами.

Подібний вплив просторових образів на державну політику й управління можна повсюдно спостерігати і на світовій арені. Наприклад, образ так званого

«демократичного простору» [21, с. 102] виступає в якості політичного підґрунтя для легітимізації існування НАТО як ключової організації, що діє на теренах по суті штучно створеного Євroatлантичного регіону. Тим не менш, саме завдяки ініціалізації останнього відбулася кардинальна зміна політичної структурованості і стратифікації цього простору по завершенню Другої світової війни, включаючи подальше обґрунтування необхідності зовнішнього управління політичними процесами на цій території з боку наддержавних інституцій. У цьому сенсі принципи суверенітету окремої держави набувають більшої гнучкості в процесі становлення наддержавних інституцій і структур, адже її внутрішньополітичне управління часто впливає на функціонування інших членів міжнародного співтовариства, визначаючи окремі характеристики їхніх зовнішньополітичних ідентичностей [18, с. 157–159]. Таким чином, вироблений у сучасній міжнародній політиці образ «демократичного простору» у владно-політичному вимірі набуває для України значущості, адже досягнення критеріїв залучення до нього напряму визначатимуть розвиток держави в подальшому й, зокрема, знівельовуватимуть напрями впровадження заходів антикризового управління.

Інституціоналізація просторової структури антикризового управління має свої історико-культурні закономірності розвитку. Відповідно до наявних просторових образів формуються напрями реформування державного управління, здійснюється інституціоналізація системи прийняття управлінських рішень в умовах кризи та прогнозуються можливі політичні впливи на локальному, регіональному, загальнодержавному чи міжнародному рівнях.

У зв'язку з цим очевидно, що формування управлінської політики держави, прийняття тих чи інших управлінських рішень в українській зовнішній політиці має враховувати роль і вплив простору на хід прогнозування видозмін політичних процесів. Тому процес інституціоналізації просторової структури антикризового управління обумовлений наявним, ствердженим образом цілісного простору вітчизняної державності. Це, перш за все, визначає принципи управління цим простором, що, в свою чергу, забезпечує цілісність розвитку різних регіонів і політичних процесів, неприпустимість мережевої організації владно-політичних інститутів управління, формування єдиних стандартів і пріоритетів розгортання реформ в усіх сферах життєдіяльності вітчизняного суспільства [19, с. 77].

Вплив політичних взаємодій на процеси антикризового управління державою посилюється на тлі дифузії типологічно неоднорідних принципів владно-політичної взаємодії між центральними органами влади і регіональними політичними просторами й відсутності проміжних управлінських ланок контролю впровадження антикризових заходів на загальнодержавному та регіональному рівнях. Наявність незбалансованої системи узгодження і прийняття управлінських рішень, недостатня розвиненість регіональних інститутів громадянського суспільства, а також відсутність механізмів впливу на політичні взаємодії з боку державних структур (так само як і слабка інтеграція політичних суб'єктів до процесів упровадження управлінських цілей і завдань) призводять до неадекватного врахування інтересів і потреб політичних акторів та підвищення рівня впливу останніх на здійснення антикризового управління.

У міжнародній державно-управлінській практиці присутній чіткий розподіл впливів політичних контрагентів та управлінських структур. Ускладнення процесів соціально-політичного управління, стрімка зміна реалій політико-правового устрою, оновлення форм державності, розвиток міжнародної конфліктогенності, а також внутрішньополітичних і етнонаціональних проблем обумовлюють підвищення ролі і соціального значення центральних адміністративних інституцій в управлінні політичними процесами, забезпеченні політичної єдності та цілісності суспільства [6, с. 71]. Тобто, в сучасному світі з ефективністю і стабільністю функціонування публічно-правових інституцій часто пов'язують стійкість усієї політико-правової організації

держави, незалежність проведеної політики від інтересів певних політичних сил, забезпечення чітких взаємозв'язків на рівні «держава – соціум» та, відповідно, їхніх проявів під час вибудовування зовнішньополітичної ідентичності актора.

Висновки. Як наслідок, у перехідний період владно-політична організація антикризового управління в контексті становлення зовнішньополітичної ідентичності держави суттєво залежить від налагодження стійких відносин між суспільством і державою та належного здійснення вищого політичного керівництва з боку органів державної влади, здатних мінімізувати негативні впливи на даний процес із боку окремих політичних сил та громадських утворень. У діяльності державних органів влади мають знаходити своє вираження і практично реалізовуватися спільні та найсуттєвіші суспільні інтереси, формулюватися основні стратегічні й тактичні управлінські рішення, позбавлені владно-політичної деструкції. За прикладом систем вищих органів влади зарубіжних держав, здійснення антикризового управління в період становлення зовнішньополітичної ідентичності України має бути найбільш активним і динамічним елементом здійснення влади, позбавленим політичної регламентації його змісту. Не послуговуючись політичним інтересом окремої сили чи угруповання після початку функціонування, органи державної влади сьогодні мають контролювати можливий вплив політичних структур, пов'язаний із їхньою регіональною чи міжнародною діяльністю, забезпечуючи уніфікацію притаманних Україні ідентитетів у процесі її зовнішньополітичної діяльності на міжнародній арені.

Оскільки сьогодні ключові державні посади в Україні часто належать до політичних постів, на які не поширюється трудове законодавство та законодавство про державну службу, у мінливих політико-правових умовах і міжнародно-політичному середовищі необхідне переосмислення ролі та значення владних структур у процесі здійснення антикризового управління, вироблення інноваційного підходу до визначення методів і технологій управління, принципів стратегічного та оперативного планування, форм контролю та результативності їх функціонування, взаємодії з інститутами громадянського суспільства та політичними суб'єктами. Це дозволить мінімізувати негативні прояви політичних втручань у процес антикризового управління на рівні окремих регіонів, держави в цілому та під час формування зовнішньополітичної ідентичності останньої під час діяльності в глобальній системі координат.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 червня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Конституція України: Закон України № 254к/96-вр від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page>
3. Про Кабінет Міністрів України: Закон України № 794-VII від 27 лютого 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-18/page>
4. Атаманчук Г. В. Обеспечение рациональности государственного управления / Г. В. Атаманчук. – М.: Юрид. лит., 1990. – 352 с.
5. Гулиев М. А. Социально-технологические ресурсы управления постиндустриального общества: опыт системного анализа / М. А. Гулиев, Л. А. Сагова. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 241 с.
6. Керимов Д. А. Современное государство: вопросы теории / Д. А. Керимов. – М.: Норма, 2007. – 144 с.

7. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения. Избранные труды / Н. Д. Кондратьев. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2002. – 767 с.
8. Куценко В. І. Соціалізація економіки – шлях до сталого розвитку та високої якості життя / В. І. Куценко, О. В. Гаращук // Економіка і управління. – 2011. – № 2. – С. 25–33.
9. Любашиц В. Я. Эволюция государства как института политической системы / В. Я. Любашиц. – Ростов-на-Дону: Издательство СКНЦВШ, 2004. – 286 с.
10. Макарычев А. С. Глобальное и локальное: меняющаяся роль государства в управлении пространственным развитием / А. С. Макарычев // Политическая наука. – 2003. – № 3. – С. 8–27.
11. Мамут Л. С. Государство в ценностном измерении / Л. С. Мамут. – М.: НОРМА, 1998. – 45, [1] с.
12. Мельниченко О. А. Антикризисна політика держави: сутність та пріоритетні напрями / О. А. Мельниченко // Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. – Вип. 2 (49). – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2015. – С. 17–24.
13. Мишин А. А. Конституционное (государственное) право зарубежных стран / А. А. Мишин. – М.: Белые альвы, 1996. – 400 с.
14. Мордовцев А. Ю. Российский правовой менталитет / А. Ю. Мордовцев, В. В. Попов. – Ростов-на-Дону: Изд-во ЮФУ, 2007. – 448 с.
15. Осковський В. Про економічну політику сталого розвитку в Україні / В. Осковський // Економіка України. – 2010. – № 6. – С. 4–13.
16. Слізкова Г. В. Кризові явища в системі державного управління України: причини виникнення, розвиток, шляхи подолання / Г. В. Слізкова // Вісник КНУТД. – 2012. – № 2. – С. 137–142. – (Серія «Проблеми економіки організацій та управління підприємствами»).
17. Сморгунів Л. В. Проблема соотношения политики и управления в современной политической и административной науке / Л. В. Сморгунів // Политико-административное управление; под. общ. ред. В. С. Комаровского, Л. В. Сморгунова. – М.: Изд-во РАГС, 2004. – С. 21–34.
18. Фукуяма Ф. Сильное государство: управление и мировой порядок в XXI веке: [пер. с англ.] / Ф. Фукуяма. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ, 2006. – 220 с.
19. Castles F. G. The social democratic image of society (Routledge revivals): A study of the achievements and origins of Scandinavian social democracy in comparative perspective / F. G. Castles. – London: Routledge Taylor & Francis Group, 2009. – 180 p.
20. Delaney C. Investigating culture: An experiential introduction to anthropology / C. Delaney, D. Kaspin. – Oxford: Wiley-Blackwell, 2011. – 424 p.
21. Flockhart T. Socializing democratic norms: The role of international organizations for the construction of Europe / [ed. by T. Flockhart]. – N.Y.: Palgrave Macmillan, 2005. – 279 p.
22. Philosophy and politics: A commentary on the preface to Hegel's philosophy of right / [ed. by A. T. Peperzak]. – Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1987. – 150 p.
23. Porter B. N. Images, power, and politics: Figurative aspects of Esarhaddon's Babylonian policy / B. N. Porter. – Philadelphia: American Philosophical Society, 1993. – 230 p.
24. Revel J. Identity, nature, life: Three biopolitical deconstructions / J. Revel // Theory, Culture & Society. – 2009. – № 26(6). – P. 45–54.

References

1. *Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiiei storony, ta Ievropeiskym Soiuzom, Ievropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony, vid 27 chervnia 2014 roku* [Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one

- part, and Ukraine, of the other part, 27 June 2014]. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011>
2. *Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy No. 254k/96-vr vid 28 chervnia 1996 roku* [Constitution of Ukraine: The Law of Ukraine No. 254k/96-vr, 28 June 1996]. Available at: <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page>>
 3. *Pro Kabinet Ministriv Ukrainy: Zakon Ukrainy No. 794-VII vid 27 liutoho 2014 roku* [On the Cabinet of Ministers of Ukraine: The Law of Ukraine No. 794-VII, 27 February 2014]. Available at: <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-18/page>>
 4. Atamanchuk G. V. (1990) *Obespechenie ratsionalnosti gosudarstvennogo upravleniia* [Ensuring the rationality of public administration]. Moskva: Yurid. lit.
 5. *Guliev M. A., Sagova L. A. (2008) Sotsialno-tekhnologicheskie resursy upravleniia postindustrialnogo obshchestva: opyt sistemnogo analiza* [Social and technological resources of the postindustrial society management: Experience of the system analysis]. Rostov-na-Donu: Feniks.
 6. *Kerimov D. A. (2007) Sovremennoe gosudarstvo: voprosy teorii* [The modern state: Theory issues]. Moskva: Norma.
 7. *Kondratiev N. D. (2002) Bolshie tsikly koniunktury i teoriia predvideniia. Izbrannye trudy* [Big cycles of conjuncture and foresight theory. Selected works]. Moskva: ZAO «Izdatelstvo «Ekonomika».
 8. *Kutsenko V. I., Garashchuk O. V. (2011) ‘Sotsializatsiia ekonomiky – shliakh do staloho rozvytku ta vysokoi yakosti zhyttia’* [Socialization of the economy is the way to sustainable development and high quality of life], *Ekonomika i upravlinnia* [Economics and Management] 2: 25–33.
 9. *Liubashits V. Ya. (2004) Evoliutsiia gosudarstva kak instituta politicheskoi sistemy* [Evolution of the state as an institute of the political system]. Rostov-na-Donu: Izdatelstvo SKNCVSh.
 10. *Makarychev A. S. (2003) ‘Globalnoe i lokalnoe: meniaiushchiasia rol gosudarstva v upravlenii prostranstvennym razvitiem’* [Global and local: Changing role of the state in the management of spatial development], *Politicheskaiia nauka* [Political Science] 3: 8–27.
 11. *Mamut L. S. (1998) Gosudarstvo v tsennostnom izmerenii* [The state in the value-based dimension]. Moskva: NORMA.
 12. *Melnychenko O. A. (2015) ‘Antykryzova polityka derzhavy: sutnist ta priorytetni napriamy’* [Anti-crisis policy of the state: The essence and priority directions], *Teoriia ta praktyka derzhavnogo upravlinnia: zb. nauk. pr.* [Theory and Practice of Public Administration: Collected scientific papers] 2 (49): 17–24. Kharkiv: Vyd-vo KharRI NADU «Mahistr».
 13. *Mishin A. A. (1996) Konstitutsionnoe (gosudarstvennoe) pravo zarubezhnykh stran* [Constitutional (state) law of the foreign countries]. Moskva: Belye alvy.
 14. *Mordovtsev A. Yu., Popov V. V. (2007) Rossiiskii pravovoi mentalitet* [The Russian legal mentality]. Rostov-na-Donu: Izd-vo YuFU.
 15. *Oskovskyi V. (2010) ‘Pro ekonomichnu polityku staloho rozvytku v Ukraini’* [Revisiting the economic policy of sustainable development in Ukraine], *Ekonomika Ukrainy* [Economy of Ukraine] 6: 4–13.
 16. *Slizkova G. V. (2012) ‘Kryzovi yavysycha v systemi derzhavnogo upravlinnia Ukrainy: prychny vynykennia, rozvytok, shliakhy podolannia’* [Crisis phenomena in the system of the public administration of Ukraine: Causes of origin, development, and ways of overcoming], *Visnyk KNUTD* [Bulletin of Kyiv National University of Technologies and Design] 2: 137–142. Seriiia «Problemy ekonomiky organizatsii ta upravlinnia pidpriemstvamy» [Series ‘Problems of the economy of organizations and management of the enterprises’].

17. Smorgunov L. V. (2004) 'Problema sootnosheniia politiki i upravleniia v sovremennoi politicheskoi i administrativnoi nauke' [The problem of the correlation between the politics and management in the modern political and administrative science], in V. S. Komarovskii, L. V. Smorgunov (eds.) *Politiko-administrativnoe upravlenie* [Political and administrative management], pp. 21–34. Moskva: Izd-vo RAGS.
18. Fukuyama F. (2006) *Silnoe gosudarstvo: upravlenie i mirovoi poriadok v XXI veke* [A strong state: Governance and world order in the 21st century]. Moskva: AST: AST MOSKVA: KHRANITEL.
19. Castles F. G. (2009) *The social democratic image of society (Routledge revivals): A study of the achievements and origins of Scandinavian social democracy in comparative perspective*. London: Routledge Taylor & Francis Group.
20. Delaney C., Kaspin D. (2011) *Investigating culture: An experiential introduction to anthropology*. Oxford: Wiley-Blackwell.
21. Flockhart T. (2005) *Socializing democratic norms: The role of international organizations for the construction of Europe*. N.Y.: Palgrave Macmillan.
22. *Philosophy and politics: A commentary on the preface to Hegel's philosophy of right* (1987), Peperzak A. T. (ed.). Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.
23. Porter B. N. (1993) *Images, power, and politics: Figurative aspects of Esarhaddon's Babylonian policy*. Philadelphia: American Philosophical Society.
24. Revel J. (2009) 'Identity, nature, life: Three biopolitical deconstructions', *Theory, Culture & Society* 26(6): 45–54.